

TEGEN DE KWAKZA

TE4547

UITGAVE VAN DE VERENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ, VERENIGING
ALTERNATIEVE BEHANDELMETHODEN EN TOT BESTRIJDING VAN DE KWAKZALVERIJ

Preventieve geneeskunde (in 4 bedrijven)

Gezondheid onder dwang? (I)

Het spreekwoord laat aan duidelijkheid niets te wensen over: voorkomen is beter dan genezen. De juistheid van deze uitdrukking staat buiten kijf, waar het voorkomen van inbraak, brand of ongelukken betreft. Over de vraag of het ook mogelijk is om de volksgezondheid in belangrijke mate te verbeteren en ziektes te voorkomen door specifieke preventieve maatregelen, daarover is aanzienlijk meer discussie mogelijk. Het lijkt zo algemeen aanvaard en vanzelfsprekend, dat gezond leven, gezond eten en het afleren van schadelijke gewoontes zal leiden tot een langer en gezonder leven. En natuurlijk is er nauwelijks discussie over de schadelijkheid van roken, van overgewicht en van alcohol- of drugsverslaving, maar of er met een van overheidswege gedirigeerd voorlichtings- en propaganda-offensief veel bereikt kan worden en of de voordelen daarvan wellicht groter zijn dan de nadelen, dat valt volgens bijvoorbeeld Skrabanek nog te bezien. Over de pretenties van dit type preventieve geneeskunde schreef hij een posthuum verschenen boek, getiteld 'The death of humane medicine and the rise of coercive healthism' (The social affairs unit; 1994; ISBN 0 907631 59 2). Zijn vorige boek 'Follies and Fallacies in Medicine', dat hij samen met James McCormick schreef, werd vertaald in het Deens, Nederlands, Duits, Italiaans en Spaans en is verplichte stof voor kwakzalverijbestrijders. Het bevat een prachtig hoofdstuk over alternatieve geneeswijzen. Afkeer van dat soort absurditeiten is echter niet zijn grootste passie (en voor wie zou het dat eigenlijk wel kunnen zijn?), maar blijkt eigenlijk een verbijzondering van zijn allergie voor allerlei onvoldoende onderbouwde opvattingen en theorieën, zeker als die op grote schaal ook nog door de autoriteiten worden gesteund.

Het boek bevat een frontale en zeer erudiete aanval op de 'politically corrupt science of healthism as objective knowledge' en Skrabanek betoont zich overgevoelig voor een op bevordering van een 'gezonde leefwijze' gerichte staatsbemoeienis. Hij draaft daarin wel wat door en ziet spoken, die er waarschijnlijk niet zijn, maar door de overstelpende hoeveelheid feitenmateriaal, gelardeerd met zeer vele smakelijke citaten en anecdotes, is ook dit boek een genot om te lezen. In zijn voorwoord stelt Skrabanek dat hij zich niets aantrekt van goedbedoelde adviezen. Hij wil immers niemand behagen, maar slechts een waarschuwing geven. Ook stelt hij dat zijn kritiek, op veel aanvaarde medische kennis, niet betekent, dat hij voorstander is van oosterse 'holistische' prietpraat. Hij is 'tegen medisch relativisme en verklaart dat de Westerse geneeskunde de enige is met een rationele kern. 'Net zoals een zieke sjeik medische hulp zal zoeken in een Westers ziekenhuis in plaats van te vertrouwen op de lokale magie, zo zal ook de rijke potentaat van een fundamentalistisch Islamitisch staatje naar een olie-conferentie reizen in een vliegtuig naar Westers ontwerp en niet op een vliegend tapijt.'

Het boek toont overvloedig de vele keerzijden van gezond gedrag en 'lifestylism'. Daarnaast bevat het een fraaie historische uiteenzetting over de lage waardering, die van oudsher bestond voor artsen. Skrabanek citeert geschriften uit de klassieke oudheid, uit de Bijbel en van vele schrijvers en filosofen van later datum. In het Oude Testa-

ment worden artsen beschreven als bedienden die vooral goed kunnen balsemen (Genesis 50:2) en in het Boek Job(13:4) heten zij leugenaars en van 'geen waarde'. Maximilianus Urentius vroeg zich af: 'Waarin verschilt de chirurg van de dokter? Hierin, dat de een doodt met zijn medicijnen en de ander met zijn mes. Zij beiden verschillen van de beul alleen door langzaam te doen wat hij snel doet.' De oude Griekse dichter Nicocles noemde artsen gelukkig 'omdat de zon hun successen beschijnt, terwijl de aarde hun mislukkingen bedekt.'

En passant kritiseert hij doeltreffend de veel geciteerde opvatting van de epidemioloog McKeown, dat de bijdrage van de geneeskunde aan de huidige hoge levensverwachting van de mens maar onbetekend zou zijn. McKeown wees erop, dat infectieziekten als typhus, cholera en tuberculose reeds sterk afnamen vóór antibiotica beschikbaar waren en hij noemde schoon drinkwater en toegenomen welvaart als voornaamste factoren in dit opzicht. Artsen zouden zich moeten laten omscholen tot 'omgevings-artsen en sociaal-geneeskundigen' en zich op preventie moeten toelagen. Skrabanek stelt terecht, dat die visie juist was met betrekking tot de negentiende eeuw, maar aan het eind van deze eeuw in de westerse samenleving onzinnig is.

De beroemde St. Bernardhond Barry die 42 mensenlevens heeft gered, in opgezette vorm te zien in het Museum voor Natuurhistorie in Bern, heeft volgens Skrabanek meer gepresteerd dan alle gezondheidsbevorderaars die hij kent. Hij komt woorden tekort om zijn afkeer van 'nationale diëten' te uiten en hij levert heftige kritiek op de WHO, een bureaucratische organisatie die 80% van het budget uitgeeft aan beheerskosten en slechts 20% aan werkelijke programma's. De pretentie 'Health for all in het jaar 2000' wordt geplaatst naast het grote aantal lidstaten (110 volgens Amnesty international) dat zijn onderdanen martelt of laat martelen. Ook de definitie van gezondheid die de WHO hanteert is voorwerp van Skrabanek's bijtende spot: 'een toestand van volledig fysiek, psychisch en sociaal welbevinden bereiken de meeste mensen alleen zeer kortdurend tijdens een orgasme of met behulp van drugs'.

(vervolg op pag. 2)

Inhoud

Preventieve geneeskunde (in 4 bedrijven).....	1
Verstand van alles.....	5
Klopgeest van Druten heeft bestaan.....	6
Citaten.....	6
Golfoorlog-syndroom, jungleziekte en ME.....	7
Correspondentie.....	8
Skepsis.....	10
Geneesmiddelenbulletin.....	10
Errata, borstvoeding en eenzijdige gedrevenheid	11
Heimwee naar Thorbecke.....	12

Colofon

Vereniging tegen de Kwakzalverij

Opricht 1 januari 1881

Correspondentie-adres: Jister 17-19, 8446 CD Heerenveen;
tel. 0513-625956

Bestuur:

Voorzitter: C.N.M. Renckens, vrouwenarts, Hoorn

Secretaris: H. de Vries, apotheker, Heerenveen

Penningmeester: I.H. Harms, dierenarts, Hardenberg

Leden: drs. P.C. Bügel, psycholoog, Groningen; dr. A.P.M.

van Dam, Den Haag; mr. Th. Douma, advocaat, Haarlem;

C.P. van der Smagt, huisarts, de Bilt; prof.dr. H. Timmer-

man, hoogleraar farmacotherapie, Voorschoten; W.M.

Veenema, huisarts, Joure; W. Zijp, tandarts, Enkhuizen

Adviserend lid: S. Lelie, Middelburg

Redactie: Swan Publiciteit (Albert van Keimpema)

Redactieadres: Swan Publicity, Postbus 192, 8446 CD

Heerenveen. Tel. 0513-653016. Fax 0513-653160.

Mobiel 06-53247583.

Het Actieblad tegen de Kwakzalverij verschijnt 5x per jaar.

Abonnement: f 45 per jaar.

ISSN: 1383-116X

Postgiro van de Vereniging: 32237 ten name van Penningmeester
van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Hardenberg.

De contributie bedraagt thans minimaal f 50 zulks met inbegrip
van het abonnement op het Actieblad tegen de Kwakzalverij; voor
studenten en leerlingverpleegkundigen f 10; begunstiger wordt
men door een schenking aan de vereniging van minimaal f 500.

(vervolg van pag. 1)

In de hoofdstukken over 'lifestylism' vertelt Skrabanek met sardonisch genoegen, dat de man die veel bijdroeg aan de populariteit van het joggen, de Amerikaan James Fixx (auteur van *The Complete book of running* (1977)), die zelf iedere dag tien mijl liep, stierf tijdens beoefening van deze 'gezonde activiteit'. Veel marathonlopers ontwikkelen aderverkalking en de te winnen levensjaren door veel joggen wordt vrijwel zeker overtroffen door het tijdverlies dat deze activiteit met zich meebrengt! Knoflook-eters ('garlic gulpers') en vegetariërs ontkomen niet aan Skrabanek's furie: onder deze laatste categorie treft men weliswaar ook normale mensen, maar hij citeert met nauw verholen instemming Morton, die in de *Daily Express* beweerde, dat 'vegetariërs gemene, wegdraaiende ogen hebben en lachen op een kille, berekenende wijze. Zij knijpen kleine kinderen, stelen postzegels, ze drinken water en zijn gek op baarden'.

De verleiding om door te gaan met citeren moet worden weerstaan. Men hoeft het niet in alle opzichten met Skrabanek eens te zijn om van het boek te kunnen genieten. Ontegenzeggelijk spelen in zijn afkeer van regimes, die het beste met de gezondheid van hun onderdanen voor hebben, persoonlijke ervaringen met het totalitair communistisch systeem in zijn Tsjechische vaderland mee. Hij haalt Popper aan, die in zijn 'The open society and its enemies' stelde, dat alle pogingen om het volk gelukkig te maken moeten leiden tot dictatuur. Dat Skrabanek een Orwelliaanse 'gezondheidspolitie' en een 'voedsel-Leninisme' ziet opdoemen grenst helaas toch aan het karikaturale. Ook in ons land is sinds enkele jaren de Wet Collectieve Preventie Volksgezondheid van kracht, maar dat daardoor de vrijheid van de burger op ontoelaatbare wijze wordt beknot, dat valt ook na lezing van Skrabanek's meesterwerk moeilijk in te zien. Niettemin is het een zeer stimulerend en leesbaar boek, dat de lezer zeer wordt aanbevolen.

Lijf en leed (II)

Enkele jaren geleden werd door een klein gezelschap rond Martin van Amerongen een stichting opgericht, die zich ging richten op de verdediging van de belangen van de 'Roker', een mensensoort die in toenemende mate werd gemarginaliseerd en gecriminaliseerd. Veel heeft de club niet meer van zich doen horen en in het openbare leven wordt de roker het leven in toenemende mate zuur gemaakt. De VS gaan in dit opzicht nog aanzienlijk verder dan wij hier en daar kun je op de stoepen van allerlei gebouwen mensen zien roken omdat er nergens in die gebouwen nog gerookt mag worden. Skrabanek vermeldt in zijn boek, dat Finland in dit opzicht de kroon spant: rokers mogen daar pas op vijftien meter afstand van de voordeur van hun instelling een sigaret opsteken. In ons land is Peter van Straaten een gevierd cartoonist, die in *Het Parool* het dagelijks leven onbarmhartig portretteert en in *Vrij Nederland* prachtige politieke tekeningen maakt. Als persoon is hij bekend als verwoed liefhebber van de horeca en hij was nooit afkerig van een sigaret of meer geestrijke consumpties. In zijn in 1993 verschenen bundel *Lijf en leed* gaan vrijwel alle - eerder in *Het Parool* verschenen - tekeningen over het thema gezondheid. Bijna de helft van de cartoons heeft te maken met mensen die zo met roken zijn gestopt; een exercitie die zo van binnenuit wordt weergegeven, dat het niet anders kan dan dat ook de tekenaar zich zelf deze afschuwelijke straf heeft opgelegd. Het is een aantrekkelijk boekwerkje en bevat ook drie cartoons die betrekking hebben op alternatieve geneeswijzen. Op één cartoon zien we twee bejaarde dames in gesprek, waarvan er een in het ziekbed ligt. Haar vriendin zegt: 'Je had ook niet zo maar naar een gebedsgenezer moeten gaan, je had naar een goede gebedsgenezer moeten gaan.' Op een andere tekening laat Van Straaten een hevig puffende vrouw zeggen: 'Acupunctuur!, dat heeft mij vorig jaar ook zo fantastisch geholpen om van het roken af te komen.' Op een derde, bijgaand afgebeelde cartoon wordt de rookverslaafde behandeld door een Jomanda-achtige, maar tegelijk aarzelt de patiënte of zij wel de juiste hulpverlener heeft uitgekozen. Vooral voor ex-rokers aanbevolen: uitgave Van Gennep, Amsterdam 1993; ISBN 90-6012-907-5.

"Ik zie toch meer in acupunctuur, jij niet?"

Kritisch prikken (III)

Op enkele verspreide Amsterdamse begraafplaatsen zouden zich wel eens onrustige taferelen hebben kunnen afspelen, indien de aldaar begraven weldoeners van hun stad kennis hadden kunnen nemen van de oprichting in augustus 1994 van de Nederlandse Vereniging Kritisch Prikken (NVKP). Deze vereniging stelt zich ten doel de risico's van vaccineren bij een groter publiek bekend te maken. De begravenen op wie wij doelden, en die zich bij het vernemen van dit bericht ongetwijfeld hevig zouden gaan wentelen in hun graven, dat waren de oprichters in 1803 van het 'Amsterdamsch Genootschap tot Bevordering der Koepokinenting voor Minvermoogende'. De leden van dit Genootschap stelden zich ten doel de Amsterdamse armen in te enten tegen pokken volgens een nieuwe methode die in 1796 door Jenner was ontwikkeld. In zijn oratie bij aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar 'Medische en maatschappelijke determinanten van de volksgezondheid' aan de Erasmus universiteit in mei 1992 wees dr.J.P.Mackenbach erop, dat de pokkenvaccinatie een zeer heilzaam effect heeft en dat de pokken, die in de achttiende eeuw in Amsterdam nog 10 tot 15% van de sterfte veroorzaakten, door de vaccinaties snel in belang afnamen. De laatste pokkenepidemie in Amsterdam van 1870 kan verklaard worden door afname van de vaccinatiegraad en heeft zich daarna door een blijvend hoge vaccinatiegraad niet meer voorgedaan. Mackenbach wees erop, dat bij het afnemen van de grote sterftefluctuaties, die zich in ons land tussen 1800 en ca. 1875 voordeden, de bijdrage van collectieve preventie (cholera) en gezondheidszorg (pokkenvaccinaties) buitengewoon belangrijk is geweest.

Zoals bij iedere effectieve medische interventie moet er ook bij vaccinaties, inmiddels voor een groot aantal infectieziekten beschikbaar, rekening worden gehouden met bijwerkingen en risico's. Naarmate de vaccinatiegraad onder de bevolking toeneemt zal het oorzakelijke micro-organisme steeds minder gaan circuleren onder de bevolking en op die manier kunnen ook niet-gevaccineerden profiteren van diegenen, die zich deze behandeling wel hebben laten welgevalen. In ons land gaat deze redenering op voor streng gereformeerde christenen en antroposofen, die om uiteenlopende redenen bezwaren hebben tegen sommige of zelfs alle vaccinaties. Een aantal jaren geleden leidde dit nog tot een polio-epidemie in het behoudend gereformeerde bevolkingsdeel en in de jaren tachtig vielen enkele tientallen antroposofische kinderen in de omgeving van Rotterdam ten slachtoffer aan een kinkhoest-epidemie. Naarmate echter de dreiging en gevaren van daadwerkelijk optreden van ziekten als mazelen, bof, kinkhoest, polio, difterie, tetanus etc. minder zichtbaar worden, onttrekt de nog altijd sterk positieve 'benefit/risk' verhouding van het inenten zich steeds meer aan de waarneming van met name de leek of van alternatieve groeperingen, die hun eigen geloofwaardigheid trachten te versterken door de reguliere geneeskunde te kritiseren. Het recept daarvoor is eenvoudig en wordt sinds jaar en dag toegepast. De zogenaamd 'zachte en risico-arme methoden van de alterneut worden gesteld tegenover de gevaren en bijwerkingen van de gewone geneeskunde. De kwakzalvers hebben het daarbij gemakkelijk, want de gevaren, bijwerkingen en mislukkingen van orthodoxe benaderingen zijn gemakkelijk in gewone medische vaktijdschriften te vinden. Er is op eenvoudige wijze een tijdschrift te maken, dat enerzijds aan dit soort selectief gekozen publicaties uit officiële medische tijdschriften (Lancet, BMJ, NTVG etc.) refereert en daarnaast veel positieve artikelen over alternatieve behandelwijzen bevat. Op de leek, die dit soort stuff graag leest, zal het een sterk affirmatief effect hebben. In Engeland bestaat een dergelijk tijdschrift al en het heeft de welluidende titel 'What Doctors Don't Tell You'. Het verschijnt maandelijks en bevat 'informatie,

die daarvoor ten gevolge van de "conspiracy of silence" alleen bij dokters bekend was'. Er wordt in WDDTY hevige kritiek uitgeoefend op hormoontherapie na de menopauze, op vaccinaties en op veel operatieve ingrepen. Voedingssupplementen zouden veel diabetes van de insuline kunnen afhelpen. In Engeland richt de club veel schade aan door een overheids campagne ten gunste van mazelenvaccinatie tegen te werken.

En dan heeft ons land in de NVKP nu ook een soortgelijk gezelschap! Mogen wij u voorstellen: P. Guinee, klassiek homeopaat; G. Arts, verpleegkundige; mevrouw R. Toussaint, klassiek homeopaat; mevrouw E. Prent, consultatiebureau-arts; mevrouw J. Mentink, verpleegkundige en J. Jansen, hoofd medische dienst van een luchthaven. De vereniging wijst erop, dat vaccinaties in ons land weliswaar niet verplicht zijn, maar dat er een onaanvaardbaar grote sociale en medische druk bestaat, die de facto aan de wettelijke vrijheid in dit opzicht een eind heeft gemaakt. De vereniging wil ook graag op de hoogte worden gebracht van schade die door kinderen is opgelopen ten gevolge van vaccinaties. Men geeft folders uit over een aantal infectieziekten en de bijbehorende vaccinaties, welke tegen een geringe vergoeding kunnen worden verkregen. Er is een informatiepakket beschikbaar à raison van f 15,- met 'Vaccineren ja of nee' van Guinee, met 'Vaccinaties, een geval van wetenschappelijke bijziendheid' van ene Dr.K.Gaublomme en een literatuurlijst. De kosten van het lidmaatschap bedragen f 36,-. Daarvoor ontvangen men vier maal per jaar het vaccinatie tijdschrift 't Prikje' en men kan dan elk jaar naar een interessante ledenvergadering.

Uit het ons door een attent lid toegezonden materiaal krijgen wij al een goede indruk van de soort voordrachten, die wij op zo'n ledenvergadering tegemoet kunnen zien. Opnieuw zal men daar kunnen luisteren naar Guinee, die 'veel aandacht besteedt aan het effect van vaccinaties op het immuunsysteem' (hoe bedenkt een mens zo iets?) en naar H.C.Moolenburgh (arts), die al tientallen jaren bekend staat als alterneut en eerder naam maakte als Moerman-adept, als anti-fluoridering-fanaat en recent ook de aandacht trok op studiedagen over engelen (ja, u leest het goed!). Deze laatste suggereert ondermeer dat de geweldige toename van kanker, MS, Alzheimer, diabetes etc. wel eens toe te schrijven zou kunnen zijn aan het vaccineren. Op een eerdere bijeenkomst van het gezelschap trad ook op mevrouw L. van Tricht, pedagogisch medewerkster van de antroposofische Zeylman-kliniek, die inging op de problematiek van hyperactieve kinderen.

De deskundigheid van de vereniging is ongeveer zoals men bij de samenstelling van het bestuur zou verwachten: men weet van toeten noch blazen! Zo valt er te lezen over het HIB-virus, waartegen sinds 1 april 1993 vaccinatie mogelijk is. Volgens de auteur is dit 'virus' oorzaak van hersenvliesontsteking. Gedoeld wordt op *Haemophilus influenzae* en dat is geen virus maar een bacterie, zoals iedere eerstejaars medisch student reeds weet! Daarnaast wordt er casuïstiek beschreven van het volgende type: Mariska, een meisje van vier jaar, werd al vanaf haar geboorte behandeld door een collega-homeopaat. Ondanks homeopathie, soja voeding en bronchitis deed ze het uiteindelijk toch vrij goed. Wel werden nog buisjes geplaatst 'omdat ze weer oorontstekingen kreeg'. Tien dagen na de DTP-prik deden zich de eerste verschijnselen van diabetes voor en het kind geraakte aan de insuline. Het RIVM zou dit overduidelijke verband wel weer ontkennen, want dat is zo'n onwetenschappelijk gezelschap. En vaccinatie-nosoden vormen een veel veiliger alternatief.

De Ned. Ver. Kritisch Prikken houdt domicilie in 6171 RW Stein. Zelden zal een adres zo welgekozen zijn, want u kunt u aanmelden als lid bij de NVKP, *Leuterhoekweg 25!*

Praeventiefonds steunt IDAG (IV)

Waar de effecten van alternatieve geneeswijzen bij de behandeling van kwalen al volledig tot de *virtual reality* behoren, daar geldt a fortiori dat er van enige preventieve werking van het alternatief-geneeskundig stelsel al helemaal geen sprake is. Het leek een modern idee van de KNMG-leiding toen zij een jaar of acht geleden haar jaarcongres wijdde aan de preventieve geneeskunde, om ook een ochtend in te ruimen voor alternatieve artsen. Het congres speelde zich af in Haarlem en ik heb er nog een deel van een familie-weekend aan opgeofferd. Hoewel, zoals Reve eens opmerkte, 'de menselijke motieven nooit zuiver zijn'. Ik luisterde naar natuurartsen en antroposofen, die onder leiding van spreekstalmeester Hugo Verbrugh (wanneer levert die zijn artsenbul nu eens in bij ondergetekende?) spraken over de waarde van periodiek 'sapvasten' en over het nut van infectieziekten bij kleine kinderen en de gevaren van al die vaccinaties. Enig hout sneed het allemaal niet.

4

Wij waren dan ook stomverbaasd toen vorig jaar bekend werd, dat de zieltogende Stichting IDAG, informatie- en documentatiecentrum voor complementaire geneeswijzen te Amersfoort, van het Praeventiefonds een subsidie had ontvangen van f 860.000,-. Het ministerie van WVC had de subsidie aan dit overbodige relict uit de jaren tachtig terecht gestaakt en de dagen van het IDAG leken geteld. Wij hadden daarover geen traan gelaten, want het door geharnaste aanhangers van de alternatieve geneeskunde gedreven instituut geeft geen objectieve voorlichting (die is natuurlijk in iedere openbare en medische bibliotheek wel te krijgen, of raadpleeg anders uw dokter), maar verspreide slechts - om een term van Nietzsche te gebruiken - '*eine Wissenschaft des nichtwissenswerten*'. Het bericht over de nu verleende subsidie, dat voor ons aanvankelijk ongelooflijk was, vormde voor ons aanleiding om bij het Praeventiefonds opheldering te vragen en tevens te informeren of een dergelijk bedrag ook niet beschikbaar zou zijn voor onze Vereniging, die zich met haar voorlichtende werk toch inzet ter voorkoming van iatrogene schade, somatische fixatie en onnodige medicalisering door alternatieve genezers. Bij schrijven d.d. 26 juli 1995 ontvingen wij van het Praeventiefonds, dat in Den Haag gevestigd is, de bevestiging van het aan het IDAG toegekende bedrag en tevens algemene informatie over de activiteiten van het Fonds. Zo luidt artikel 1 van de Wet op het Praeventiefonds: '*Er is een fonds, welks gelden zullen worden bestemd tot het nemen of bevorderen van maatregelen, welke strekken om ziekte te voorkomen of de gezondheid te bevorderen*'. Het Praeventiefonds had in 1994 ruim 46 miljoen gulden te besteden en ontvangt zijn middelen uit het door de Ziekenfondsraad beheerde Algemeen Fonds Bijzondere Ziektekosten. Uit de lijst van gesteunde projecten komt de indruk naar voren, dat het Fonds deze middelen over het algemeen toewijst aan nuttige onderzoeks- of voorlichtingsprojecten. Als doel van de subsidie aan het IDAG noemde de secretaris 'het ontsluiten, ordenen en beschikbaar stellen van op preventie gerichte informatie en documentatie over alternatieve/additieve leef-, genees- en behandelwijzen met het oog op de positionering van het IDAG binnen het te vormen vakinstituut voor gezondheidsbevordering en ziektebestrijding (NIGZ)'. Voor nadere informatie werden wij verwezen naar de directeur van het IDAG, mevrouw T.M.L. Bijlmer-Hendrikse, arts-acupuncturist. Die laatste suggestie maakte op ons een wat merkwaardige indruk, want natuurlijk zou deze directeur vol verve kunnen uitleggen hoe zinvol een dergelijke subsidie wel zou zijn, maar wij verwachtten toch ook tenminste dat het Praeventiefonds haar 'vreemdgaan' met de alternatieve geneeskunde iets nader zou kunnen toelichten. De situatie leek nu op die van de leraar, die aan een leerling ten onrechte een voldoende heeft gegeven en daarover om opheldering gevraagd naar de leerling zelf verwijst.

Natuurlijk hebben wij toch bij mevrouw Bijlmer om de toelichting naar het verband tussen alternatieve geneeswijzen en de preventie van ziekten geïnformeerd en kort daarop ontvingen wij van haar d.d. 28 augustus 1995 een vriendelijk maar breedsprakig epistel, waarin zij ons vruchteloos trachtte te overtuigen van het grote nut van de toegekende subsidie. Zij wees onder andere op de grote maatschappelijke belangstelling voor alternatieve geneeswijzen, op het nut van spirituele elementen in het genezen en op het toenemend aantal geneesculturen door de vele immigranten in ons land. Alternatieve geneeswijzen zouden niet alleen primaire preventie kunnen opleveren, maar zelfs tertiaire! Aan authentiek enthousiasme bij mevrouw Bijlmer dus geen gebrek, maar wat de drie andere instellingen, die met het IDAG per 1 januari 1996 zijn opgegaan in het NIGZ (Het Ivoren Kruis, Bureau voorlichting gezondheid Buitenlanders en de Nat. Cie Aidsbestrijding), nu aan moeten met dit koekoeksjong, dat nog uit het vuile nest van de Commissie-Muntendam is gevallen, dat staat ons niet bepaald duidelijk voor ogen. Toch is er niet alleen reden voor verontwaardiging, want ten eerste is f 860.00,- weliswaar een aanzienlijk bedrag, maar in de jaren daarvoor betaalde WVC zesenhalf ton per jaar en de subsidie van het Praeventiefonds betreft een periode van vier jaar. En als - zeer geruststellend - over vier jaar zal zijn gebleken dat het IDAG niet heeft kunnen aantonen, dat 'ook alternatief bijdraagt aan preventie van ziekte', dan zou het wel eens snel afgelopen kunnen zijn met dit curieuze instituut. Tot die tijd dus graag uw geduld.

C.N.M. Renckens

Cees Renckens.

Verstand van alles

De uitspraak van het Hof in de zaak-VSM heeft volgens de Utrechtse jurist Van Beurden 'weinig bijval in de pers gekregen'. En dat is nog zwak uitgedrukt. In prachtige stukken spuwden bijvoorbeeld Piet Borst in *NRC Handelsblad* ('Kanker, homeopathie en kwakzalverij') en Ronald Plasterk in *Intermediair* (met de fraaie titels 'Toverdrank' - over de bijsluitertekst van VSM's Nysileen - en 'Kermisklanten' - over de oplichterspraktijken en leugens van VSM) hun gal over het arrest. Borst vergeleek VSM's actie met de afschuwelijke intimidatie waaraan de Wageningse hoogleraar biochemie Veeger destijds was blootgesteld toen hij het kwakzalversmiddel Vasolastine had onderzocht. Genoemde Van Beurden liet zich in de Nieuwsbrief Gezondheidsrecht van zijn Utrechtse advocatenkantoor zelf ook kritisch uit over het arrest en in *Filosofie Magazine* veegde Erno Eskens de vloer aan met de door het Hof gevolgde redenering, onder de titel 'Een sufgeschudde rechter'. Zelfs de antroposofische arts Verbrugh, een man met wie wij het liefst van mening verschillen, was kritisch in zijn commentaar in het Bulletin van de Vereniging voor Filosofie en Geneeskunde.

Nog eenmaal wil ik terugkomen op het arrest en daarna wordt het de hoogste tijd om de aandacht weer eens op andere zaken te richten. Want terwijl natuurkundigen naarstig op zoek zijn naar een 'Theorie van Alles', waarin de laatste werelddraadselen zijn opgenomen in een alomvattende theorie, heeft het er alle schijn van dat de vaderlandse rechtspraak niet wenst te wachten op ontbrekende wetenschappelijke gegevens, maar zich zonder reserve waagt aan uitspraken op gebieden, die wegens hun ingewikkeldheid normaliter zijn voorbehouden aan gespecialiseerde, wettelijk verankerde organen, zoals bijvoorbeeld het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen. De vanuit wetenschappelijk oogpunt gezien onzinnige uitspraak over de homeopathie, die het Amsterdamse Gerechtshof op 14 december jongstleden deed, doet de vraag rijzen hoe of deze rechters zich op dat punt competent konden achten en of zij er niet wijs aan hadden gedaan deskundigen op het gebied van de farmacologie te raadplegen. Nu wekten zij - gezien de overgenuanceerdheid van het arrest - sterk de indruk, dat er onder de drie rechters tenminste één enthousiast aanhanger van de homeopathie schuil ging.

Toch valt hen wellicht minder te verwijten dan bij oppervlakkige beschouwing lijkt, want het is in een kort geding onmogelijk om deskundigen te raadplegen. Die mogelijkheid bestaat wel in een zogenaamde bodemprocedure. Zich op dit gebied ondeskundig verklaren, zou een andere ontsnapingsmogelijkheid voor het Hof zijn geweest, maar ook dat schijnt juridisch onmogelijk. En zo ontstond een voor de rechters onmogelijke situatie, waarin zij - zich zo veel mogelijk afwendend van de wetenschappelijke 'controversie' - weinig anders konden doen dan strikt de regels der wet toe te passen op het hen voorgelegde vraagstuk. Dat heeft geresulteerd in een vonnis, dat door juristen als 'best knap' wordt beoordeeld, maar waarvan de wetenschappelijke en ook de maatschappelijke waarde tegelijkertijd eigenlijk nihil of althans zeer onduidelijk is. Wat moet de leek met een uitspraak, waarin gesteld wordt dat het verboden is te zeggen dat SRL-gelei niet werkt, maar waarin de Vereniging tegelijkertijd de vrijheid wordt gegund om te blijven zeggen, dat het hier een dubieus produkt betreft, waarin een kankerverwekkende stof voorkomt en dat die stof dus - mede gezien het feit dat de werkzaamheid ervan niet is aangetoond - beter van de markt kan verdwijnen? Juridisch waarschijnlijk waterdicht, maar het kan leiden tot regelrecht komische situaties als de Vereniging om een mening wordt gevraagd. Dat geldt a fortiori omdat VSM ook geen bezwaar mag maken tegen de uitspraak, dat de homeopathie in zijn algemeenheid als nutteloos en

onwerkzaam wordt betiteld. Verslaggever: 'Zijn homeopathische middelen werkzame geneesmiddelen?', VtdK: 'Neen, deze middelen zijn nutteloos en onwerkzaam!'. Verslaggever: 'Is SRL-gelei een homeopathisch middel?', VtdK: 'Dat lijkt betwistbaar, maar waarschijnlijk volgens de letter van de wet wel en in ieder geval ook volgens de fabrikant, dus vooruit maar'. Verslaggever: 'Is SRL-gelei een onwerkzaam middel?', VtdK: 'De rechter heeft mij verboden daarover uitspraken te doen!'.

In de jaren zeventig was er de Barend Servet-show: een populair televisieprogramma van Wim T. Schippers, waarin onder andere een parodie voorkwam op het quiz-wezen; de 'Barend Servet-Quiz'. Daarin werden vragen gesteld als 'Uit hoeveel leden bestaat een orkest?' en 'Noem de eerste drie letters van het alfabet, het hoeft niet per se in de juiste volgorde'. Een hele moeilijke vraag luidde destijds ook 'Bestaat God?'. De quizmaster redde zich uit het dilemma, door beide mogelijke antwoorden half goed te rekenen, omdat over het juiste antwoord geen eenstemmigheid bestond. Mij dunkt, dat het vonnis van het Hof nu een gouden kans biedt aan kerkelijke instanties om de atheïsten, die immers steeds brutaler worden (men denke aan het recent door de Leidse filosoof Philipse gepubliceerde *Atheïstisch Manifest*) nu eens definitief de mond te snoeren. Als men de redeneertrant van het Hof (zie paragraaf 4.7) van toepassing zou maken op de vraag of God bestaat in plaats van op dat andere geloofsartikel van de homeopathie, dan geven wij de Wereldraad van Kerken en het Vaticaan een goede kans, dat die uitspraak als volgt zou luiden: 'Zoals wetenschappelijk niet is aangetoond dat God bestaat, laat staan waar Hij zich zou kunnen bevinden, zo is ook het omgekeerde onbewezen, namelijk dat Hij niet bestaat en dat de leer waarop die opvatting stoelt, ondeugdelijk is. Attenderen op het feit dat het bestaan van God niet is aangetoond en waarschuwen voor de mogelijk aan zo'n opvatting verbonden risico's staat dus vrij, zelfs als dat in krasse termen gebeurt. Beweren dat God niet bestaat is echter ongeoorloofd, althans voorzover daarbij expliciet de God van Calvijn, de God van je tante of die van kardinaal Simonis wordt genoemd, nu de juistheid van die bewering tegenover de gemotiveerde betwisting van de christenen evenmin vaststaat.'

Hoewel de hier geschetste vraagstelling zich naar mijn mening iets meer leent voor een bodemprocedure dan voor een kort geding: het Humanistisch Verbond is gewaarschuwd.

Drs. A.L.Ternee

Contributie

Zoals u weet heeft de Vereniging tegen de Kwakzalverij de afgelopen periode veel inspanningen gepleegd en vrij hoge proceskosten gemaakt in de 'VSM-affaire'. Deze kwestie betekende een behoorlijke aanslag op de verenigingskas, waarvan de bodem in zicht is gekomen. Normaliter bent u van ons een zuinig financieel beheer gewend. Dat blijft ook zo, maar wat betreft VSM konden we niet rustig achterover blijven leunen. Voor een uitgebreide toelichting op de financiële verwickelingen wordt u verwezen naar de brief van voorzitter en penningmeester.

Om weer enige reserves te kunnen kweken vragen wij u in alle bescheidenheid bovenop de gewone contributie een extra bedrag te storten. Bijgesloten is een acceptgiro, die u niet hoeft te gebruiken als u via een automatische afschrijving betaalt. Bent u inmiddels geen student of leerlingverpleegkundige meer, past u de contributie dan aan? Bij voorbaat dank.

Klopgeest van Druten heeft bestaan

Het meestal prettig kritische dagblad 'De Gelderlander' bracht het bericht op 24 november 1995 prominent op de voorpagina:

'Druten - In en rond het huis van een Turkse familie in Druten is wel degelijk sprake geweest van poltergeist-activiteiten. Tot deze conclusie komt het Parapsychologisch Instituut in Utrecht op grond van getuigenverklaringen. De onderzoekers maken die gevolgtrekking, ook al is in een aantal gevallen wel degelijk sprake van bedrog geweest. De conclusie wordt ondersteund door de uitkomsten van experimenteel onderzoek met geavanceerde apparatuur, die in Nederland niet eerder is ingezet voor het onderzoek naar poltergeist-verschijnselen.'

Dit bericht bereikte ook de grote landelijke bladen en zelfs het NOS-journaal maakte melding van de opzienbarende conclusies, die door een team onder leiding van parapsychologie-professor Bierman werd gepubliceerd in de *Parapsychologische Nieuwsbrief* van november 1995.

Het verhaal is bekend: vanaf 13 mei 1995 deden zich in het huis van een Turkse familie in Druten (Gelderland) tal van onverklaarbare gebeurtenissen voor. In en rond het huis vlogen stenen, zandkluiten en andere voorwerpen spontaan door de lucht. Vrijwel steeds was de vijftienjarige zoon des huizes bij de gebeurtenissen aanwezig. De voorwerpen raakten opvallend genoeg vooral de moeder en de halfzus van de jongen. Ook politiemensen verklaarden de gebeurtenissen te hebben waargenomen en deze berichten leidden in mei zelfs tot een aanzienlijke toeloop van nieuwsgierige 'ramptoeristen'. Toen ook de lokale kwakzalster Jomanda na een bezoek aan de woning niet kon bewerkstelligen, dat de klopgeest verdween werd de hulp van de 'wetenschap' ingeroepen.

Op verzoek van het parapsychologisch team werd een logboek bijgehouden, waarin in korte tijd 110 waarnemingen werden vastgelegd. Opvallend was dat tijdens de aanwezigheid van de onderzoekers geen enkele maal klopgeest-activiteit werd geconstateerd. Maar vlak nadat dezen hun hielen hadden gelicht was het vaak weer meteen raak! De onderzoekers wijzen de door de politie geopperde 'kattekwaad-hypothese' af en baseren hun conclusie op het groot aantal onafhankelijke en opvallend identieke waarnemingen. Een aantal getuigen heeft de jongen steentjes zien gooien en één zo'n geval werd door de wakkere Utrechtse onderzoekers zelfs op video vastgelegd. Maar dat is volgens de parapsychologen 'imitatieve fraude': de jongen deed, om blijvende aandacht te trekken, de trucs van de klopgeest na! En om de getuigenis van de politievrouw, die zand in de ogen kreeg terwijl de jongen met de handen in de zakken stond, daar konden de onderzoekers echt niet omheen.

Als de lezer zich verbaast over deze malligheid, dan bevindt hij zich in het gezelschap van NRC-columnist Max Pam, die zich bevreemde de over de wijze, waarop het journaal het nieuws bracht:

'Alsof het heel gewoon was meldde het televisiejournaal een tijdje geleden dat een raadselachtig Poltergeist-fenomeen was opgelost door wetenschappelijke onderzoekers van de universiteit van Utrecht. In een woonhuis hadden stoelen door de lucht gevlogen en veel schade aangericht. Schijnbaar onverklaarbaar, maar de onderzoekers hadden vastgesteld dat het een uiterlijke manifestatie was van de innerlijke stress van de vijftienjarige zoon des huizes. De nieuwslezer toonde niet de glimlach die soms aangeeft dat hij het zijne denkt

van een vreemd bericht. Nee, de conclusie van de Utrechtse wetenschapslieden werd zonder enig vertoon van twijfel gepresenteerd, zodat we wel moesten aannemen dat behalve die wetenschapslieden ook de journalisten niet goed wijs was.'

In de jaren vijftig en zestig maakte onze Vereniging zich zeer druk over paragnosten en hun epigonen: de parapsychologen. Ons land was het eerste ter wereld met een leerstoel in de parapsychologie, destijds door Tenhaeff als eerste bezet. Op een veel lager pitje brandend wordt diens fakkel nog steeds doorgegeven aan zijn opvolgers, waarvan Bierman de laatste vormt. Veel reproduceerbare waarnemingen of ontdekkingen worden er niet gedaan en zodra men meent iets te hebben ontdekt, dan wijst de stichting Skepsis op beschaafde wijze op de tekortkomingen in het onderzoek en de Vereniging tegen de Kwakzalverij, die in zijn vroegere periode alles alleen moest doen, heeft godzijdank dus geen kind meer aan die helderzienden. Skepticus Rob Nanninga kweet zich in de Druten-affaire keurig van zijn taak door een zeer kritisch artikel in *Intermediair* van 9 maart 1996 te schrijven.

De dichter A. Bogaers (1795-1870) schreef lang geleden een gedicht, getiteld 'De klopgeest'. Of professor Bierman uit Utrecht over meer intellect beschikt dan de Jasper uit diens gedicht moet de lezer na kennisneming van Bogaers' rijm zelf maar beoordelen.

De Klopgeest

*Laatst hoorde ik Jasper stout beweren,
Dat in een tafel bij hem t'huis
een geest zich meldde met gedruis
Geloof'wien 't lust! doch dit wil ik zweren:
Waar immer geest zich speuren liet,
In Jaspers breinkas zat hij niet.*

Drs. A.L.Terneer

Lees mee met drs. A.L.Terneer

Homeopathie is niet hetzelfde als fytotherapie. De homeopathie richt zich naast planten ook op stoffen van dierlijke of anorganische oorsprong. Het belangrijkste verschil is echter dat de homeopathie ook veel sterker verdunde middelen voorschrijft. De NVF legt de grens ongeveer bij D5. Is iets sterker verdund, dan valt het niet meer onder fytotherapie.

"Bij de fytotherapie gaat het om werkzame concentraties. Wel zijn oertincturen te vergelijken met fytotherapeutica. Maar van verdunningen van verder dan D5 verwachten we in onze testsystemen geen effect."

Interview met prof.dr. H. van Dijk, bijzonder hoogleraar 'Immunologie van plantestoffen' aan de Utrechtse universiteit, in *Modern Medicine*, maart 1995. Van Dijk's leerstoel wordt betaald door de Nederlandse Vereniging voor Fytotherapie (NVF).

We zullen jou niet snel bij een homeopaat tegenkomen.

Witteman: "Dat vind ik oplichters, ja. Vroeger hadden we die spullen wel in huis, maar dat is gelukkig voorbij. En ik kan je melden dat